

Maiju Laine

Ystävätoiminnan vaikutukset maahan- muuttajaäitien kotoutumiseen ja vanhem- muuteen

Opinnäytetyö

Sosionomi

Toukokuu 2016

Tekijä	Tutkinto	Aika
Maiju Laine	Sosionomi	Toukokuu 2016
Opinnäytetyön nimi		41 sivua
Ystävöiminnan vaikutukset maahanmuuttajaäitien kotoutumiseen ja vanhemmuuteen.		
Toimeksiantaja		
Mannerheimin lastensuojeluliitto, Kymen piiri		
Ohjaaja		
Lehtori Johanna Jussila		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminnan vaikutuksia maahanmuuttajaäitien kotoutumiseen ja vanhemmuuteen sekä yleisesti toiminnan hyödyllisyyttä.</p> <p>Opinnäytetyöprosessi alkoi reilu vuosi sitten keväällä toimeksiantajan etsiessä tutkijaa aiheelle. Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena, käyttäen metodina teema-haastatteluja. Haastateltavat kutsuttiin paikalle kirjein loppukesästä ja haastattelut suoritettiin syksyllä kahdessa eri haastattelutilanteessa. Tämän jälkeen vastaukset litteroitiin, luokiteltiin ja koottiin lähdemateriaaliksi ja analysoitavaksi tutkimuskysymysten pohjalta.</p> <p>Tuloksista selvisi maahanmuuttajaäitien tyytyvyys Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toimintaan, sen kotoutumista edistäneet vaikutukset ja muutokset äitien vanhemmuudessa. Tulosten perusteella voidaan todeta toiminnan olleen tärkeässä roolissa kotoutumisen tukemisessa, sen antaneen tukea maahanmuuttajaäideille vanhemmuuteen uudessa maassa ja toiminta oli koettu hyödylliseksi, sillä se tuki myös niitä äitejä, joille olisi muuten haasteellista päästä kaikkien tarvittavien palveluiden piiriin.</p> <p>Tutkimus tulokset korostavat toiminnan merkitystä ja niitä tullaan käyttämään Mannerheimin lastensuojeluliiton järjestämissä Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminnan koulutuksissa. Lisäksi toimeksiantaja saa tuloksista kirjallisen todisteen toiminnan tärkeydestä ja tuloksellisuudesta, sekä käyttää niitä myöhemmin hyödyksi hakiessaan rahoitusta.</p>		
Asiasanat		
maahanmuuttajat, maahanmuuttajanaiset, kotoutuminen, vanhemmuus, mannerheimin lastensuojeluliitto		

Author	Degree	Time
Maiju Laine	Bachelor of Social Services	April 2016
Thesis Title		41 pages
Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – programs' effects on immigrant mothers' integration and parenthood		
Commissioned by		
Mannerheim League for Child Welfare, Kymi Area.		
Supervisor		
Johanna Jussila, Senior Lecturer		
Abstract		
<p>The objective of the thesis was to research the effects of Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -program on immigrant mothers' integration and parenthood, and also the usefulness of the program.</p> <p>Thesis process started a bit over a year ago in the spring, when the commissioner was looking for a researcher for the topic. The research is a qualitative research using focused interview as the search method. The interviewees were invited to the interview with a letter at the end of the summer and the interviews were held in the autumn at two separate occasions. After this the answers were transcribed, divided and analyzed based on the research questions.</p> <p>The results show that immigrant mothers were happy with Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – program and that it had had an effect on their integration and parenting skills. Based on the results we can see that the program had had an effect on the integration process, it had given support for immigrant mothers with their parenting in a new foreign country and immigrant mothers had found the program useful, because it supported also those mothers for which it would otherwise be difficult to take part in needed public services.</p> <p>The results highlight the importance of the program and they will be used at Ystäväksi maahanmuuttajaäidille –program's trainings by Mannerheim league of child welfare. Also the commissioner gets a researched evidence of the meaningfulness and productivity of the program and may use them later when applying for later funding.</p>		
Keywords		
immigrants, immigrant women, integration, parenthood, Mannerheim league of child welfare		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	MAAHANMUUTTAJAT	7
2.1	Maahanmuutto Suomessa.....	7
2.2	Maahanmuuttajanaiset	9
3	YSTÄVÄTOIMINTA	10
3.1	Mannerheimin lastensuojeluliitto.....	10
3.2	Kymen piiri.....	10
3.3	Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminta	11
4	MAAHANMUUTTAJIEN VANHEMMUUS.....	12
4.1	Vanhemmuus eri kulttuureissa.....	12
4.2	Vanhemmuus ja maahanmuutto	14
5	KOTOUTUMINEN.....	15
5.1	Akkulturaatio	16
5.2	Kotoutumista tukevat palvelut	17
5.3	Kieli.....	19
5.4	Työllistyminen	20
5.5	Väestöryhmien välinen vuorovaikutus	20
5.6	Osallisuus	21
6	VANHEMMAN KOTOUTUMISEN VAIKUTUS LAPSEEN	22
7	OPINNÄYTETYÖPROSESSI	24
7.1	Tutkimustehtävä ja -kysymykset	24
7.2	Aineiston hankinta	25
7.3	Aineiston analysointi	26
7.4	Luotettavuus ja eettisyys	27
8	TULOKSET.....	29
8.1	Haastateltavat.....	29
8.2	Kieli.....	30
8.3	Sosiaaliset suhteet.....	31

8.4	Kulttuurin tuntemus.....	32
8.5	Vanhemmuus.....	32
8.6	Tulevaisuuden suunnitelmat	33
8.7	Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminta	33
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	35
10	OMA POHDINTA	37
	LÄHTEET.....	39

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on tutkia Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminnan vaikutuksia maahanmuuttajaäitien kotoutumiseen ja vanhemmuuteen sekä toiminnan hyödyllisyyttä. Työni tilaajana on Mannerheimin lastensuojeluliiton Kymen piiri. He ovat järjestäneet Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toimintaa 2014 kevästä lähtien ja toimintaa ei ole tutkittu aiemmin. Aihe on mielestäni akuutti tämän hetkisen maahanmuuttotilanteen vuoksi. Olen jo aiemmin opinnoissani panostanut monikulttuurisuuteen sekä lasten kanssa tehtävään työhön ja olen suorittamassa lastentarhanopettajan pätevyyden, minkä vuoksi valitsin kotoutumisen lisäksi myös vanhemmuus näkökulman opinnäytetyöhöni.

Koin jo ennen opinnäytetyön alkua Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminnan merkitykselliseksi, sillä juuri maahanmuuttajanaiset ovat tärkeässä asemassa perheiden kotoutumisessa. Kuitenkin usein etenkin kotonaan lapsiaan hoitavat äidit jäävät kotoutumiskoulutuksen ja muiden kotoutumistoimien ulkopuolelle. Elämäntilanteeseen sopivan koulutusmahdollisuuden puute, kulttuurisiin kohdistetut asenteet, perhemallit ja kielitaidon puute muodostavat esteitä kotoutumiselle, työllistymiselle ja arjen asioiden hoitamiselle kodin ulkopuolella. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 66.) Halusin siis nähdä miten Mannerheimin lastensuojeluliitto pyrkii vastaamaan tähän ongelmaan tarjoamallaan toiminnalla.

Työni tarkoituksena oli tutkia Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminnan vaikutuksia maahanmuuttajaäitien kotoutumiseen ja vanhemmuuteen sekä kerätä yleisesti palautetta toiminnasta. Tutkimuskysymyksiäni olivat Miten Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminta on vaikuttanut maahanmuuttajaäitien kotoutumiseen? Miten Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminta on vaikuttanut maahanmuuttajaäitien vanhemmuuteen? Onko Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminta ollut hyödyllistä? Suoritin tutkimukseni laadullisena tutkimuksena, käyttäen välineenäni teemahaastatteluja. Haastattelin seitsemää toimintaan osallistunutta maahanmuuttajaäitiä. Sain haastatteluissa kattavasti tietoa toiminnan merkityksestä maahanmuuttajaäideille. Lisäksi olen perehtynyt teoriaan maahanmuuttajien vanhemmuudesta, kotoutumisesta ja vanhemman kotoutumisen vaikutuksista lapseen. Lähteinäni käytin sekä kirja- että

nettilähteitä. Osallistuin myös itse Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – koulutukseen opinnäytetyön prosessin alkumetreillä.

2 MAAHANMUUTTAJAT

2.1 Maahanmuutto Suomessa

Muuttoliikkeillä on merkittävä rooli ihmiskunnan historiassa. Ne ovat olleet osana niin uusia kukoistuskaukia kuin yhteiskuntajärjestelmien tuhoutumista. Kansainvälisellä liikkuvuudella on ollut suuri merkitys kulttuuristen, sosiaalisten ja taloudellisten saavutuksien syntymisessä, jota todistavat historia sekä tieteellis-teknologinen kehitys. Liikkuminen eri paikkojen välillä ja muuttaminen on luonnollista ja sillä on suuri vaikutus yhteiskuntiin, joihin saavutaan ja joista lähdetään. (Martikainen, Saukkonen, Säävälä 2013, 23.) Tilastoissa ja tutkimuksissa maahanmuuttajalla tarkoitetaan yleensä Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua maassa pidempi aikaisesti (Maahanmuuttajat).

Maahanmuutto Suomeen on melko tuore ilmiö. Sotien jälkeisenä aikana siirtolaisuus oli suurimmilta osin Suomen ja Ruotsin välistä muuttoliikettä. 1990-luvulla Suomen muuttovoitto oli kuitenkin korkeammalla tasolla, johtuen Somaliasta saapuvista pakolaisista ja Inkeriläisille annetusta oikeudesta muuttaa Suomeen. Tämän jälkeen muuttovoitto ulkomailta hiipui takaisin matalalle tasolle. Todellinen maahanmuuton lisääntyminen tapahtui vasta viime vuosikymmenen lopulla EU:n laajentumisen myötä. (Rapo 2011.)

Nykyään yleisin peruste maahanmuutolle on EU-perusteinen maahanmuutto. Se lukee sisäänsä niin työn, opiskelun kuin perhesiteen perusteella tapahtuvan muuton EU-maista. (Maahanmuuton perusteet). Liikkuvuuden helpotuttua etenkin Virosta on tullut lisää muuttajia Suomeen. Täytyy myös muistaa, että esimerkiksi vuosina 2000–2009 joka kolmas Suomeen ulkomailta muuttanut henkilö oli alun perin Suomessa syntynyt eli paluumuuttaja. (Rapo 2011.) Maahanmuuttajien määrä ja tausta vaihtelevat sen perusteella, arvioidaanko

ulkomaalaisia syntymämaan, äidinkielen, kansalaisuuden vai näiden yhdistelmän perusteella (Maahanmuuttajien määrä).

Vuonna 2014 maahanmuuttajavirasto myönsi ensimmäisiä oleskelulupia perhesuhteen perusteella 6774, opiskelun perusteella 5611, työn perusteella 5062, kansainvälisen suojelun perusteella 1346, kiintiöpakolaisille 1003, paluumuuttajille 276 ja muista syistä 272 kappaletta. Oleskelulupia hakeneiden kansalaisuuksien viisi suurinta ryhmää olivat Venäjän federaatio, Intia, Kiina, Ukraina ja Yhdysvallat. Turvapaikanhakijoiden viisi suurinta ryhmää olivat Irak, Somalia, Ukraina, Afganistan ja Venäjän federaatio. (2014 tilastot.)

Maahantulijat ovat iältään yleisesti hieman nuorempia kuin maastamuuttajat, joten maahanmuuton seurauksena väestömme ikärakenne on nuorentunut. Ulkomaalaisia on suhteessa huomattavasti enemmän erityisesti 25–34-vuotiaiden sekä myös 35–44-vuotiaiden ikäryhmissä. Kuitenkin Suomen kansalaiset ovat enemmistö yli 65-vuotiaiden ikäryhmässä. (Maahanmuuttajat ikäryhmittäin). Maahanmuuttajista 65 prosenttia asuu Suomen kymmenessä suurimmassa kaupungissa. Eniten ulkomaalaisia on Helsingissä. Heidän osuutensa Helsingin väestöstä vuonna 2012 oli 8,4 prosenttia. (Maahanmuuttajien määrä.)

Kuitenkin tällä hetkellä maailmassa on meneillään suuri pakolaiskriisi. Kymmenet miljoonat ihmiset ovat paenneet kodeistaan sotien, vainojen ja konfliktien vuoksi. Jos vuonna 2014 turvapaikanhakijoita saapui Suomeen 3651, vuoden 2015 aikana heitä tuli 32476 henkilöä. Vaikkakin suurin osa kotimaastaan pakenevista jäävät edelleen oman maansa lähialueille osa heistä hakeutuu Eurooppaan. Kansainväliset sopimukset velvoittavat Suomen ja muut EU-maat ottamaan vastaan kansainvälistä suojelua tarvitsevia. Se mihin maahan turvapaikanhakijat sijoittuvat on useiden tekijöiden summa, johon vaikuttavat esimerkiksi valittu matkustusreitti ja henkilön tiedot maasta. (Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä.)

2.2 Maahanmuuttajanaiset

Suomen maahanmuuttajaväestöstä noin 50 prosenttia on naisia. Tämä muutos on tapahtunut 90-luvun aikana etenkin perheenyhdistämisten, paluumuuton ja avioliittojen myötä. Naisten osuus maahanmuuttajien keskuudessa vaihtelee suurestikin lähtömaan perusteella. Kansainvälinen muuttoliike, maahanmuutto, etnisyys ja niihin liittyvät ilmiöt ovat sukupuolittuneita. Miehillä ja naisilla on eriävät muuttosyyt ja kotoutuminen sekä uuden elämän aloittaminen tapahtuvat eri tavoin. Näihin vaikuttavat kuitenkin myös sukupuolen lisäksi kielitaito, koulutus, ikä ja henkilökohtaiset ominaisuudet. Suomalaisessa maahanmuutto- ja muuttoliiketutkimuksessa sukupuolinäkökulma on yleisesti huomioitu melko suppeasti. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15.)

Etenkin maassa oleskelun alkuvaiheessa maahanmuuttosyy vaikuttaa paljon. Maahanmuuttajanaiseen kohdistuvat odotukset ovat erilaisia, oli kyseessä sitten työperäinen maahanmuutto, parisuhteen tai perheenyhdistämisen myötä tapahtunut muutto, tai opiskelumuutto. Odotuksia häntä kohtaan tulee niin perheen, etnisen yhteisön kuin suomalaisen yhteiskunnan tasolta. Myös hänen omat odotuksensa ovat yhteydessä muuton syyhyn. Eroa on myös muuton vapaaehtoisuuteen liittyen. Suomessa viranomaiset erottavat humanitaarisen ja työperäisen maahanmuuton. Vapaaehtoisesti muuttaneet ovat yleisesti paremmassa asemassa esimerkiksi siksi, että heidän inhimillinen pääomansa on paremmin kohdemaan tarpeita vastaavaa. Pakolaisuuteen liittyä usein traumaattisia kokemuksia, jotka vaikeuttavat sopeutumista. Pakolaisilla ei myöskään ole samanlaista mahdollisuutta valita kohdemaata, joka ajaa heitä vaikeampaan asemaan. Erityisesti naispakolaisia pidetään haavoittuvana ryhmänä. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 22.)

Monien maahanmuuttajaryhmien sukupuolirakenne on epätasainen ja muuttosyyt voivat olla sukupuolittuneita. Esimerkiksi pohjoisafrikkalaiset miehet tulevat Suomeen yleensä töihin, opiskelemaan tai avioitumaan suomalaisen naisen kanssa. Pohjoisafrikkalaiset naiset puolestaan tulevat useimmiten omanmaalaisensa miehen perässä avioon. Lisäksi monet venäläiset, virolaiset, thaimaalaiset ja filippiiniläiset naiset muuttavat Suomeen solmittuaan avioliiton suomalaisen miehen kanssa. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 23.)

3 YSTÄVÄTOIMINTA

3.1 Mannerheimin lastensuojeluliitto

Mannerheimin lastensuojeluliitto on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö, jonka päätehtävän on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. MLL:lla oli vuonna 2014 ympäri Suomea 87951 jäsentä, 557 paikallisyhdistystä ja 10 piirijärjestöä. MLL tarjoaa kaikille mahdollisuuden osallistua toimintaansa. Mannerheimin lastensuojeluliiton arvoja ovat lapsen ja lapsuuden arvostus, inhimillisyys, yhteisvastuu sekä yhdenvertaisuus. (MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia.)

MLL vaikuttaa yhteiskunnassa monin tavoin. Se on aktiivisesti yhteydessä muun muassa eduskuntaan, lapsiasiainvaltuutettuun sekä mediaan. Tarkoituksena on muistuttaa, että päätöksissä tulee huomioida lasten oikeudet sekä arvioida päätösten vaikutuksen lapsiin. Mannerheimin lastensuojeluliitto tekee myös yhteistyötä niin kotimaisten kuin ulkomaisten järjestöjen, yhteisöjen ja verkostojen kanssa. (MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia.)

Mannerheimin lastensuojeluliitto tarjoaa monenlaisia palveluita. Näitä ovat muun muassa nuortennetti, vanhempainpuhelin, tukioppilastoiminta, media-kasvatus, perhekahvilat sekä lastenhoitoapu. (MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia.)

3.2 Kymen piiri

Kymen piiri ry on yksi kymmenestä Mannerheimin lastensuojeluliiton aluejärjestöstä. Se toimii Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan alueella. Kymen piiriin kuuluu 34 paikallisyhdistystä, joissa on yhteensä 3400 jäsentä. (MLL:n Kymen piiri).

Kymen piiri tarjoaa monimuotoista varhaista tukea lapsiperheille osana paikallista hyvinvointiverkostoa. Toiminta on kunnan palveluja täydentävää ja sen

tavoitteena on hyvinvoinnin tukeminen ja arjen ongelmien kasaantumisen ehkäisy. Toimintaa on kolmella tasolla, joita ovat intensiivinen tuki, varhainen tuki sekä universaalit palvelut. Intensiiviseen tukeen kuuluu ammatilliset perhepalvelut, joita tuotetaan kunnille ostopalvelusopimusten puitteissa, palvelusetelillä tai yksityisesti tilattuna. Näitä palveluja ovat muun muassa lapsiperheiden kotipalvelu sekä perhetyö. Varhaiseen tukeen kuuluvat ammatillisesti ohjatut vertaisryhmät. Universaaleja palveluita ovat lastenhoitotoiminta, perhekahvilat, vertaisryhmätoiminta, kerhotoiminta, perhekummitoiminta, Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminta, kaveritoiminta, nuorisotoiminta sekä kylämummi ja – vaaritoiminta. (Ennaltaehkäisevä lapsi- ja perhetoiminta -esite.)

3.3 Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminta

Ystäväksi maahanmuuttajaäidille on Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama hanke. Hankkeen tavoitteena on edistää maahanmuuttajaäitien kotoutumista, kielen oppimista ja tutustuttaa heidät suomalaiseen kulttuuriin. Tämä toteutetaan etsimällä maahanmuuttajaäidille ystäväksi suomea puhuva nainen. (Ystäväksi maahanmuuttajaäidille). Maahanmuuttajaäitejä on kotoisin muun muassa Afganistanista, Turkista, Syyriasta ja Venäjältä (Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – esite). Kymen piirin alueella oli keväällä 2015 yhteensä 26 ystäväparia (Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – koulutus).

Toimintaa tarvitaan, koska etenkin kotona lapsia hoitavat maahanmuuttajaäidit jäävät helposti eristyksiin tukiverkon puutteen ja kielikurssille osallistumisen vaikeuden vuoksi. Kaikki eivät välttämättä myöskään saa tietoa esimerkiksi perhekahviloista ja kerhotoiminnoista, joissa he muuten voisivat käydä luomassa sosiaalisia suhteita. Lisäksi vaikka tieto olisi, saattaa kynnys lähteä yksin tutustumaan toimintaan olla liian korkea. Kielin oppimisen kannalta on myös hyödyllistä, että äidillä on joku, jonka kanssa puhua suomea. Tämä kehittää tarvittavaa kielitaitoa. (Ystäväksi maahanmuuttajaäidille).

Kun maahanmuuttajaäidille etsitään ystävää, otetaan huomioon, että ystävä asuisi lähellä, hänellä ja äidillä olisi yhteisiä kiinnostuksen kohteita, harrastuksia tai samanlainen elämäntilanne. Tämän uskotaan tekevän ystäväystymisestä

helpompaa. Kuitenkin asuinpaikkojen läheisyys ja helppo kulkeminen ovat tärkeimmässä roolissa ystävää etsittäessä. (Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – koulutus).

Ennen toiminnan alkua vapaaehtoinen osallistuu Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – koulutukseen. Maahanmuuttajaäidit puolestaan ilmoittautuvat mukaan toimintaan lomakkeella kuultuaan toiminnasta esimerkiksi neuvolassa tai maahanmuuttopalveluissa. Ystävyyssuhteet aloitetaan tapaamisella, jossa on mukana maahanmuuttajaäiti, vapaaehtoinen sekä MLL:n koordinaattori. Tämän jälkeen ystäväpari tapaa toisiaan muutaman kerran parin kuukauden aikana. Kahden kuukauden kohdalla on kontrolli ja selvitetään sekä maahanmuuttajaäidin, että ystävän kokemuksia ja halutaanko toimintaa jatkaa. Vain harvoissa tapauksissa ystävyyys jää tähän. Seuraava virallinen tapaaminen samalla kokoonpanolla on vuoden ystävätoiminnan jälkeen. Toiminta voidaan keskeyttää tällöin tai jatkaa vielä vuoden ajan. Mannerheimin lastensuojeluliiton ohjelma kestää enimmillään kaksi vuotta. Pari voi kuitenkin jatkaa tapaamisiaan tämän jälkeen itsenäisesti ilman MLL:n taustatukea. Kymen piirin alueella ei vielä ole kokemusta toiminnan itsenäisestä jatkamisesta, sillä toiminta alkoi vasta keväällä 2014. (Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – koulutus.)

Vapaaehtoisille tarjotaan myös yhteisiä tapaamisia, jatkokoulutusta ja neuvontaa sekä ammatillista ohjausta prosessin aikana. Ystävä voi ottaa toimintaan halutessaan mukaansa myös omat lapsensa. (Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -koulutus).

4 MAAHANMUUTTAJIEN VANHEMMUUS

4.1 Vanhemmuus eri kulttuureissa

Kulttuureihin liittyvät uskomukset, perinteet ja toimintatavat määrittelevät kaikkia elämänosa-alueita ja näin myös vanhemmuutta. Kulttuurin lisäksi lapsen kasvatukseen ja hoitoon vaikuttavat perheen oma tilanne, politiikka sekä yhteiskunnan rakenteet. Eri maissa, eri kulttuurialueilla, eri yhteiskuntaluokissa

ja eri kaupungeissa lapsia hoidetaan eri tavoilla. Kuitenkin kaikkialla on tavoitteena hoitaa lasta sen mukaan, mikä nähdään hyvänä ja toimivana vanhemmuutena. (Alitolppa-Niitamo, Fågel, Säävälä 2013, 78.)

Kaikki vanhemmuuden osa-alueet raskaudesta synnytykseen sekä lapsen kasvatukseen ovat yhteydessä yhteisössä vallitseviin käsityksiin. Joissakin kulttuureissa vanhemmuus on luonnollinen osa elämää, toisissa valinta tai henkilökohtainen toive. Vaikka lasten saaminen on sidoksissa biologiaan ja lapsi tarvitsee hoivaa selvitäkseen, fyysinen ja sosiaalinen ympäristö ovat myös yhteydessä lapselle tarjotun perushoivan, kuten ruokkimisen, ilmene-
mismuotoon. Esimerkiksi ympäristön vaatimukset sekä vanhempien resurssit ja uskomukset voivat ohjata tarjoamaan hoitoa vain tietyille lapsille. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 79.)

Lasten kasvatuksessa kulttuuriset erot juontuvat vanhempien valinnoista, suunnitelmallisesta opettamisesta ja tiedostamattomien tapojen, arvojen ja uskomusten välittämisestä eteenpäin. Kasvatuksen taustalla vaikuttaa nk. kulttuurinen vanhemmuuden logiikka, jonka tarkoituksena on sosiaalistaa lapsi yhteisön jäseneksi ja tarjota kasvatusta, jonka avulla lapsi selviää elämässä. Vanhemmat tukevat kasvatuksellaan ympäristössä arvostettuja ominaisuuksia, kuten kielen kehitystä tai motorisia taitoja. Kulttuuriset eroavaisuudet kasvatuksessa eivät ole sattumanvaraisia, vaan ne ovat yhteydessä ympäristön resursseihin, vaatimuksiin sekä arvoihin. Kulttuurieroja voidaan tarkastella esimerkiksi yhteisöllisyyden tai yksilöllisyyden merkityksen näkökulmasta, joka näkyy siinä miten lasta kasvatetaan. Yksilön itsenäisyyttä korostavissa yhteisöissä vanhemmat monesti arvostavat sitä, että lapsi kehittää varhain käsityksen itsestään ja toiveistaan. Lisäksi keskeisiä tavoitteita ovat yhdessäolo, lapsen tyytyväisyys ja ainutlaatuisuuden tukeminen. Läntisissä teollistuneissa kulttuureissa vanhemmat myös odottavat lapsensa saavuttavan monia taitoja aiemmin muihin kulttuureihin verrattuna ja etenkin kognitiivisia taitoja arvostetaan. Näitä taitojen kehittymistä tukevaa vanhemmuutta ovat muun muassa puhuminen vauvalle, vauvan katsominen sekä yritys tunnistaa vauvan tunteita ja toiveita. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 80–82.)

Kulttuureissa, joissa yhteisöllisyys on merkittävässä roolissa, pidetään keskeisenä lapsen taitoja toimia osana yhteisöä ja kunnioittaa muita. Vanhemmat eivät välttämättä panosta vuorovaikutuksessa vauvalle puhumiseen tai kielellisesti hänen tunteidensa tulkitsemiseen. Joidenkin uskomusten vuoksi vanhemmat voivat myös vältellä katsekontaktia lapsen kanssa suojellakseen tätä. Vuorovaikutus perustuu sen sijaan fyysiseen kontaktiin ja vauvojen hierominen ja pitäminen sylissä ovatkin suosittuja hoitomuotoja etenkin useissa yhteisöissä Afrikan, Intian ja Karibian alueilla. Näillä alueilla myös fyysinen ja motorinen kehitys nähdään tärkeämpänä ja lapsia opetetaan istumaan ja kävelemään jo varhaisessa vaiheessa. Tutkimusten mukaan eri tavat hoitaa lapsia näkyvät heidän nopeudessaan oppia tiettyjä taitoja. Tämän vuoksi lapsen kehitystä arvioidessa onkin tärkeää huomioida millaisessa ympäristössä lapsi on kasvanut ja millaisia taitoja hänen kanssaan on harjoiteltu. (Alitolppa-Niitamo 2013, 82–84.)

4.2 Vanhemmuus ja maahanmuutto

Kotoutumisen aiheuttamassa vaikeassa elämäntilanteessa vanhempien sosiaaliset, inhimilliset ja taloudelliset voimavarat vaikuttavat vahvasti siihen kuinka tilanteesta selvitään ja miten vanhemmuus tulevaisuudessa toteutuu lapsen hyvinvoinnin ja kotoutumisen näkökulmasta. Maahanmuuttajan kotoutumisvaiheessa vanhemmat miettivät suhdetta omaan lähtömaahansa ja nykyiseen kotimaahansa ja niissä vallitseviin arvoihin ja tapoihin. Vanhemmat joutuvat päätöksen eteen siitä, mitä haluavat lapsensa oppivan ja miten he välittävät omaa kulttuuriperintöään. Useat Suomeen muuttaneet vanhemmat ovat myös kotoisin kulttuureista, joissa yhteisöllä on suuri rooli lasten kasvatuksessa. Sosiaalisen verkoston muutokset voivat vaikuttaa suurestikin perheen hyvinvointiin ja kasvatukseen. Tämä sosiaalisen tuen puute vaikuttaa etenkin naisiin, sillä heillä on usein ensisijaisesti vastuu lapsen hoidosta. (Alitolppa-Niitamo 2013, 85–86, 100.)

Lapsen saamisen myötä vanhemmilla on myös uusi rooli yhteiskunnassa heidän tulleessaan neuvolan asiakkaiksi sekä päiväkotijärjestelmän käyttäjiksi. Uuden kotimaan kasvatustavat voivat hämmentää vanhempia sekä

heidän omia tapojaan voidaan pitää outona. Erityinen haaste maahanmuuttajille voi olla myös jo itse perhepalveluiden löytäminen ja niiden toiminnan ymmärtäminen. Lisäksi uuden yhteiskunnan ollessa vanhemmille vieras, heillä voi olla epärealistisia toiveita ja odotuksia lapsensa suoriutumiselle. Kulttuuritietoisuus onkin tärkeässä roolissa maahanmuuttajaperheiden kanssa työskennellessä. (Alitolppa-Niitamo 2013, 85–86, 100).

Lapset ovat myös itse merkittävässä roolissa perheen sopeutumisen kannalta. Useissa perheissä lapset auttavat kotitöissä ja ottavat kasvatusvastuuta nuoremmissaan. Maahanmuuttajalapsilla on monesti etulyöntiasema kulttuurisissa taidoissa vanhempiinsa nähden ja hän voikin näin edistää vanhempiensa sopeutumista auttamalla heitä. Toisaalta tämä voi kuitenkin vaikeuttaa vanhemman auktoriteettisuutta tai hämmentää nuorta. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 100–101.)

5 KOTOUTUMINEN

Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä uudessa kotimaassa tarvittavien tietojen, taitojen ja toimintatapojen oppimista (Kotoutuminen). Kotoutuminen koskettaa sekä maahanmuuttajia että vastaanottavaa yhteiskuntaa ja sitä voidaan tarkastella yhteiskunnan, yhteisön, perheen tai yksilön tasolla. Kotoutumisprosessi voidaan itessään jaotella useammalla tavalla. Maahanmuuttajille keskeistä on sosiaalisten ja kulttuuristen tilanteiden hallinta, kielitaito ja ammatillinen osaaminen. Lisäksi sosiaalisilla suhteilla on suuri merkitys yksilön hyvinvoinnin kannalta. Vastaanottavassa maassa osaltaan vaikuttavat asenteet, yhteiskunnalliset rakenteet sekä politiikka. (Martikainen 2011, 37.)

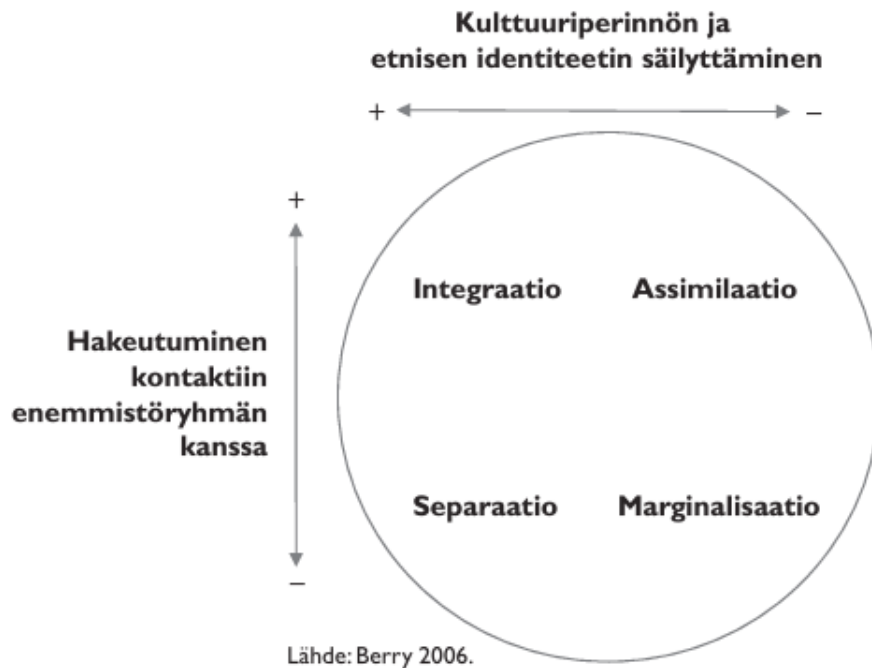
Osa maahanmuuttajista kotoutuu helposti, mutta osa tarvitsee enemmän aikaa ja kotouttamistoimia. Maahanmuuttajien kotouttamisasioiden valmistelu kuuluu työ- ja elinkeinoministeriölle. (Kotoutuminen Suomeen.) Kotoutumisesta säädetään laissa Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.

5.1 Akkulturaatio

Kotoutumisen onnistumista voidaan määritellä akkulturaation käsitteellä. Akkulturaatiolla tarkoitetaan ilmiötä, missä eri kulttuurien edustajat ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa niin, että kulttuuriset piirteet muuttuvat yhdessä tai molemmissa ryhmissä. Akkulturaatiossa joko vähemmistö-kulttuuri sulautuu osaksi valtakulttuuria (yksisuuntainen malli) tai vähemmistö-kulttuuri säilyttää omia piirteitään ja omaksuu lisäksi uusia piirteitä valtakulttuurista (kaksisuuntainen malli). Kaksisuuntaisessa mallissa molemmat ryhmät voivat muuttua kulttuurillisesti. (Martikainen ym. 2013, 254.)

Eräs esimerkki akkulturaation kaksisuuntaisesta tarkastelusta on John Berryn malli. Sen tarkastelun kohteena on maahanmuuttajan halu säilyttää oma etninen kulttuuriperintö sekä hänen halunsa olla vuorovaikutuksessa enemmistökulttuurin kanssa. Näiden kahden tavoitteen mukaan voidaan kerto maahanmuuttajan akkulturaatio-orientaatiosta eri nimillä. Näitä nimityksiä ovat assimilaatio (suuntautuminen enemmistökulttuuriin), integraatio (suuntautuminen molempiin kulttuureihin), separaatio (suuntautuminen vain omaan kulttuuriin) sekä marginalisaatio (eristäytyminen molemmista kulttuureista). Useat tutkimukset toteavat integraation olevan paras vaihtoehto hyvinvoinnille ja enemmistö- ja vähemmistöryhmien suhteille. Maahanmuuttajan sopeutumisen kannalta marginalisaatio on huonoin vaihtoehto. (Martikainen ym. 2013, 254.)

Alla on kuvio selventämään Berryn mallia akkulturaatiosta. Se on Muuttajat (Martikainen ym. 2013) kirjan sivulta 255.

Kuvio 12.1. Berryn malli maahanmuuttajien akkulturaatio-orientaatioista.

Akkulturaatio koskee monia elämän osa-alueita ja muutokset edellyttävät psykologista ja sosiokulttuurista sopeutumista. Onnistuneen akkulturaation piirteitä ovat maahanmuuttajan hyvä fyysinen ja henkinen terveys, tyytyväisyys, suoriutuminen työstä ja opiskelusta sekä hyvä itsetunto. (Martikainen ym. 2013, 254.)

5.2 Kotoutumista tukevat palvelut

Tehokkaat ja toimivat maahantulon alkuvaiheeseen painottuvat palvelut ja pitkäjänteinen ohjaus edistävät eheiden kotoutumispolkujen muotoutumista (Valtion kotouttamisohjelma 2016, 15). Kun maahanmuuttaja saa oleskeluluvan tai rekisteröi oleskeluoikeutensa hän saa kirjallista tietoa muun muassa suomalaisesta yhteiskunnasta, oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan ja kotoutumispalveluista. Lisätietoa aiheista maahanmuuttaja voi saada työ- ja elinkeinotoimistojen tai kuntien tarjoamasta maahanmuuttajien neuvonnasta. (Kotoutuminen Suomeen 2015.)

Maahanmuuttajalle tehdään alkukartoitus, mikäli hän on rekisteröitynyt työnhakijaksi, hän saa toimeentulotukea tai hän itse pyytää sitä. Alkukartoituksessa arvioidaan, mitkä palvelut tukisivat häntä kotoutumisessa parhaiten. Alkukartoitusta tehdessä selvitetään maahanmuuttajan aiempaa osaamista kuten koulutusta ja kielitaitoa. Alkukartoitus toteutetaan työ- ja elinkeinotoimistossa tai sosiaalisuomistossa. (Kotoutuminen Suomeen 2015.)

Mikäli todetaan, että maahanmuuttaja tarvitsee tukea kotoutumisessa, hänelle tehdään kotoutumissuunnitelma. Kotoutumissuunnitelma tehdään aina, jos maahanmuuttaja on työtön työnhakija, saa toimeentulotukea tai hän on alaikäinen, eikä hänellä ole huoltajaa Suomessa. Kotoutumissuunnitelmaan kirjataan niitä asioita, joiden uskotaan auttavan maahanmuuttajan kotoutumisessa, kuten suomen kielen opintoja tai työharjoittelua. Kotoutumissuunnitelma tulee tehdä viimeistään kolmen vuoden kuluttua maahanmuuttajan ensimmäisestä oleskeluluvasta tai rekisteröidystä oleskeluoikeudesta. Suunnitelman kesto riippuu tuen tarpeesta, mutta normaalisti se kestää enintään kolme vuotta. Kotoutumissuunnitelman teon jälkeen maahanmuuttajalla on velvollisuus noudattaa suunnitelmaa ja viranomaisilla on velvollisuus tarjota hänelle suunnitelmaan kirjattuja palveluita. (Kotoutuminen Suomeen 2015.)

Kotoutumissuunnitelman jälkeen maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumiskoulutukseen. Sitä järjestävät kunnat, työ- ja elinkeinotoimistot ja useat oppilaitokset. Työ- ja elinkeinotoimisto tai kunta ohjaa maahanmuuttajan kotoutumiskoulutukseen. Kotoutumiskoulutukseen kuuluu tavallisesti suomen tai ruotsin kielen opiskelua ja tutustumista suomalaiseen yhteiskuntaan, kulttuuriin ja työelämään. (Kotoutuminen Suomeen 2015.)

Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus ja sen sisällöt, tavoitteet, tulokset ja järjestämisvastuut ovat keskipisteessä tutkittaessa kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Kotoutumiskoulutuksen tulee antaa maahanmuuttajalle riittävät kielelliset, kulttuuriset, yhteiskunnalliset ja elämänhallinnalliset taidot jokapäiväisessä elämässä selviytymiseen, työllistymiseen ja kouluttautumiseen. Aikuisen maahanmuuttajan kotoutumiskoulutus on yleensä työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta. Kotoutumiskoulutuksen laajuus sekä sisältö voi vaihdella yksilön tarpeiden mukaan. Sen enimmäislaajuus on 60 opintoviikkoa

ja se sisältää suomen tai ruotsin kielen, viestintätaitojen sekä työelämä- ja yhteiskuntataitojen opetusta ja ohjausta. (Martikainen ym. 2013, 173.) Kotoutumisen eteneminen tarkistetaan jatkuvalla ohjauksella ja neuvonnalla. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 24.)

Lisäksi esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon ja muut koulutuksen palvelut tukevat osaltaan kotoutumista ja niillä tuleekin vastata maahanmuuttajien tarpeisiin. Myös erityiskohtelu on perusteltua, jos henkilön tai ryhmän palvelujen tarve tai syrjäytymisriski niin edellyttää. Tämä toteutetaan esimerkiksi kohdentamalla palveluja etenkin sellaisille alueille, jossa riskit eriarvoistumiseen ja syrjäytymiseen kasaantuvat. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 24.)

5.3 Kieli

Kieli joko osallistaa maahanmuuttajan yhteisöön tai jättää sen ulkopuolelle. Kieli on perustana vuorovaikutukselle sen avulla voi tutustua, vaikuttaa, toimia ja osallistua. Kieli on myös portti opiskeluun ja työelämään. Tämän vuoksi kielinopetus maahanmuuttajille on erityisen tärkeää, että kotoutuminen onnistuisi. (Hannu & Vuorenmaa 2014.)

Kuitenkaan kielen oppiminen ei ole maahanmuuttajille aina helppoa, sillä joskus täytyy aloittaa jopa luku- ja kirjoitustaidon opettelemisesta. Lisäksi maahanmuuttajan ikä, oma äidinkieli, koulutustausta ja aiempi kokemus vieraista kielistä vaikuttavat kielen oppimisen nopeuteen. Esimerkiksi nuoret pystyvät omaksumaan uuden kielen yleensä helpommin ja virolaisille suomen kielen opettelu on helpompaa samankaltaisuuksien vuoksi. Suomessa kielenoppimiseen omat haasteensa luo myös monet murteet, slangit ja erikoissanastot, sillä näiden vuoksi kirjoitettu ja puhuttu kieli eroavat monin tavoin toisistaan. (Kielen oppiminen ennen kaikkea kiinni maahanmuuttajan omasta motivaatiosta 2013.)

Suomen kielen oppiminen sujuu parhaiten jos opiskelija on motivoitunut kotoutumaan ja oppimaan suomea, mutta oppimiseen vaikuttavat myös hänen sosiaaliset piirinsä. Suomen kielen opiskelijoille tulisi antaa tilaisuus käyttää suo-

men kieltä aidoissa tilanteissa samalla tutustuttaen heidät suomalaiseen kulttuuriin ja suomalaisiin. On myös tärkeää käyttää maahanmuuttajan kanssa suomea esimerkiksi englannin sijaan, vaikka hänen taitonsa olisivat siinä heikommat, sillä näin hän saa tarvittua harjoitusta. (Kielen oppiminen ennen kaikkea kiinni maahanmuuttajan omasta motivaatiosta 2013.)

5.4 Työllistyminen

Maahanmuuttajien työttömyysaste on kaksin- tai kolminkertainen koko väestöön verrattuna. Kuitenkin Tilastokeskuksen selvityksen mukaan maahanmuuttajien työllisyysprosentti on yhteydessä maassaoloaikaan, sillä nopean työllistymisen esteitä on monia. Usein maahanmuuttajilta puuttuvat tiedot työllistymiseksi, kielitaito on heikko ja ulkomailla hankittu pätevyys ei välttämättä ole kelpoinen Suomessa. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 58–59.) Kotoutuskoulutuksen jälkeen palvelupolku myös katkeaa turhan usein ja maahanmuuttajille TE-toimiston tarjoavat palvelut ovat rajallisempia kantaväestöön verrattuna (Valtion kotouttamisohjelma 2016, 23).

Suomalaisilla työmarkkinoilla maahanmuuton mahdollisuudet ja maahanmuuttajien osaaminen on toistaiseksi ollut heikosti hyödynnettyä. Etenkin väestönikäntymisen vuoksi työntekijöiden tarve lisääntyy ja maahanmuuttajista voisi olla vastaus tähän ongelmaan. Maahanmuuttajien työllistämällä on myös kerrannaisvaikutuksia sillä työelämän monimuotoistuminen parantaisi Suomen osaamis-, luovuus- ja innovaatiopohjaa, tukisi kansainvälisten investointien ja osaajien saamista Suomeen, parantaisi oppilaitosten ja yritysten kansainvälistymistä sekä lisäisi uusien työpaikkojen määrää. (Valtion kotouttamisohjelma 2016, 23–24.) Näin sekä Suomi, että maahanmuuttajat saisivat hyötyä työllistymisen tapahtuessa ja kotoutumisen onnistuessa.

5.5 Väestöryhmien välinen vuorovaikutus

Kunnioittava asenneilmapiiri ja toimiva vuorovaikutus väestöryhmien välillä ovat edellytys integraatiolle. Rasismi on viime aikoina lisääntynyt ja asenteet maahanmuuttajia kohtaan koventuneet. Rasismin ja syrjinnän kokemuksilla

voi olla pitkäaikaisiakin negatiivisia vaikutuksia maahanmuuttajan hyvinvointiin ja kotoutumiseen. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 25–26.)

Puolestaan positiivinen vuorovaikutus kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä antaa maahanmuuttajalle mahdollisuuden hyväksytyksi tulemisen tunteeseen ja kokemuksen hyödyllisenä yhteiskunnanjäsenenä olemisesta. Vuorovaikutus myös parantaa maahanmuuttajan mahdollisuutta onnistuneeseen integroitumiseen, lisää motivaatiota ja auttaa kielen oppimisessa sekä yhteiskunnan arvoihin tutustumisessa. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 27.)

5.6 Osallisuus

Maahanmuuttajien osallisuus suomalaiseen yhteiskuntaan merkitsee osallistumista kaikilla elämän osa-alueilla: osallistumista uuden kotimaan sosiaaliseen, yhteiskunnalliseen, poliittiseen, taloudelliseen ja kulttuuriseen elämään. Tämä lisää yhteiskunnan arvojen, tapojen ja kulttuurin tuntemusta sekä lisää vuorovaikutusta eri ryhmien välillä. Myös erilaiset työmuodot voivat lisätä osallisuutta, näitä ovat esimerkiksi maahanmuuttajaneuvostot, mentorointi ja tutorointi, joissa yksilö saa kokemuksen hyödyllisyydestä. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 26.)

Demokratiaoikeuden toteutuminen ja osallisuus kansalaisyhteiskuntaan edistävät osallisuutta merkittävästi. Kansalaisjärjestöt ovat suuressa roolissa suomalaisessa yhteiskunnassa ja maahanmuuttajien omien järjestöjen määrä on kasvussa. Kuitenkin demokratiaoikeuden näkökulmasta maahanmuuttajien äänestysviikkaus on heikko vaaleissa ja maahanmuuttajataustaiset valtuutetut ovat harvassa. Vuoden 2008 kunnallisvaaleissa koko väestön äänestysaktiivisuus oli 61,2 %, siinä missä maahanmuuttajien vain 19,6 %. Maahanmuuttajia pitäisikin osallistaa lisää vaikuttamaan yhteiskunnassa ja puolueiden kannattaisi huomioida heidät myös vaaliohjelmissaan. (Valtion kotouttamisohjelma 2012, 26–27.)

6 VANHEMMAN KOTOAUTUMISEN VAIKUTUS LAPSEEN

Maahanmuuttajavanhempiin kohdistuva kotoutumisentuki ja muut toimenpiteet edistävät koko perheen hyvinvointia. Parantamalla maahanmuuttajavanhempien työmarkkinakiinnittymistä, ja tämän kautta tulotasoa, kyetään vaikuttamaan lasten hyvinvointiin ja parantamaan heidän opintomenestystään. Tällä on myös pitkäaikaista hyötyä toimien helpottaessa lasten kiinnittymistä tulevaisuudessa työmarkkinoille. Etenkin toimenpiteet, joissa painotetaan maahanmuuttajaäiteihin tuottavat kerrannaisvaikutuksia lastensa opintoihin. (Hämäläinen, Pesola, Sarvimäki 2015, 5.)

Heikko koulumenestys maahanmuuttajalasten keskuudessa voi johtua, ainakin osittain, heidän vanhempiansa haasteista päästä suomalaisille työmarkkinoille ja osaksi yhteiskuntaa. Maahanmuuttajaperheiden lapsista 58 prosenttia eli vuonna 2012 kotitalouksissa, jotka kuuluivat kahteen alimpaan tulokymmenyksen. Kantaväestöstä tähän ryhmään kuului vain 18 prosenttia. Aiemmin kantaväestöön kohdistettu tutkimus osoittaa perheen taloudellisen tilanteen ennustavan nuoren koulutusvalintoja ja tutkinnon loppuun käymisen todennäköisyyttä, mikä puolestaan kertoo pärjäämisestä myöhemmin elämässä. (Hämäläinen ym. 2015, 10.)

Etenkin lapselle perhe voi toimia puskurina ja tukena uudessa ja oudossa ympäristössä vanhempien pyrkiessä näyttämään mallia edeltä. Akkulturaatiokokemus voi vahvistaa perheen yhtenäisyyttä ja perheenjäsenten välistä sidettä. Kuitenkin, jos vanhemmat kokevat ympäristön uhkaavana ja syrjivänä eikä kotoutuminen onnistu, he voivat kääntyä vain omaa etnistä ryhmäänsä kohden korostaen kulttuurien eroja, mikä lisää sukupolvien välistä jännitettä ja luo lapselle haasteen tämän omassa kotoutumisprosessissa. (Martikainen & Haikola 2010, 46, 60.)

Hämäläinen, Pesola ja Sarvimäki ovat Työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiantosta tutkineet vanhemmille Työ- ja elinkeinotoimistoissa tehtyjen kotoutumissuunnitelmien vaikutuksia heidän lastensa koulutusvalintoihin. He ovat keskittyneet vuoden 1999 kotoutumislain vaikutuksiin. Maahanmuuttajille merkittävien

kotoutumislain tuottama muutos oli kotoutumissuunnitelma. Velvollisuus kotoutumissuunnitelman tekemiseen koski Suomessa alle kolme vuotta asuneita maahanmuuttajia, jotka oli merkitty 1.5.1997 jälkeen väestötietojärjestelmään ja saivat toimeentulotukea tai olivat ilmoittautuneet työttömiksi työnhakijoiksi. Tutkimuksessa vertailtiin ennen ja jälkeen 1.5.1997 tulleiden maahanmuuttajaperheiden lapsien koulumenestystä. Tutkimuksessa maahanmuuttajalla tarkoitettiin henkilöä joka ei ole syntynyt Suomessa, ei ole Suomen kansalainen eikä puhu äidinkielenään mitään Suomen virallisista kielistä. Lapsen vanhemmat määriteltiin lapsen kanssa asuvina aikuisina, jotka kuuluivat Tilastokeskuksen perhetilaston määritelmän mukaan samaan perheeseen. Tutkimukseen osallistuneiden lasten ikä oli maahan tullessa 4-14 vuotta. (Hämäläinen ym. 2015, 12–15.)

Tutkimuksen tulokset osoittivat maahanmuuttajille tehtyjen kotoutumissuunnitelmien vaikuttavan heidän lapsensa kouluvalintoihin. Tulosten perusteella lasten todennäköisyys kirjoittaa ylioppilaaksi lisääntyi merkittävästi sekä todennäköisyys hakeutua korkeakouluun kasvoi jopa 11 prosentilla toukokuussa 1997 tulleiden kohdalla verrattuna huhtikuussa 1997 tulleiden maahanmuuttajaperheiden lapsiin. Kuitenkaan vanhempien kotoutumissuunnitelmat eivät vaikuttaneet huomattavasti peruskoulun päättötodistukseen tai toisen asteen koulutukseen hakeutumiseen. (Hämäläinen ym. 2015, 24–25, 27.)

Tutkimuksen tulokset ovat merkittäviä kotoutumispolitiikan suunnittelun näkökulmasta. Etenkin taloudellisesta näkökulmasta katsottuna kotouttamistoimenpiteillä näyttää olleen suurempi vaikutus, mitä aiemmin on uskottu. Kotoutumispolitiikan onnistumista arvioidessa olisi tarpeellista pyrkiä huomioimaan laajemmin sen vaikutukset sekä kotoutujiin itseensä että heidän perheenjäseniinsä. Lopuksi on kuitenkin hyvä muistaa, että vaikka vanhemmille tehdyt kotoutumissuunnitelmat vaikuttivat heidän lastensa koulutukseen, ne eivät silti riittä poistamaan eroja maahanmuuttajien ja kantaväestön väliltä. (Hämäläinen ym. 2015, 32.) Tämä kertoo edelleen tarpeesta laajempaan tukeen kotoutumisvaiheessa.

7 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on selittää, kuvata ja ymmärtää tutkittavaa ilmiötä sekä sen merkitystä. Tämä toteutetaan kartoittamalla ilmiö ja tutkimalla tapahtuman piirteitä ja merkityksiä osallistujille, etsien selityksiä ja arvioiden ilmiön seurauksia. Määrän sijaan olennaista on tutkittavan aineiston laatu. Tavoitteena on etsiä hyviä käytäntöjä sekä uusia ratkaisumalleja ja nostaa esille kehityshaasteita. Oma tutkimukseni on tapaustutkimus, eli tavoitteenani oli tutkia syvällisemmin muutamaa rajattua tapausta ja kuvata heidän kontekstiaan. (Vilka 2005, 97–99, 126.)

7.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tein tutkimustani Mannerheimin lastensuojeluliitolle. Kontaktihenkilöni on ollut Kymen piirin Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminnan vastuhenkilö. MLL:n tavoitteena on tarkastella toiminnan kannattavuutta sekä vastaisuudessa käyttää tuloksia uusien ystäväparien koulutuksissa. Tulen luovuttamaan opinnäytetyön Mannerheimin lastensuojeluliiton käyttöön ja jo ennen opinnäytetyön valmistumista, joulukuun lopussa, luovutin heille haastatteluista saadut vastaukset käytettäväksi raportoinnissa.

Mannerheimin lastensuojeluliiton Kymen piiri esitti opinnäytetyön aiheita ja poimin tämän ilmoituksen koulumme Moodle -alustalta. Aiempaa tutkimustietoa Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminnasta on olemassa pääkaupunkiseudulta, muttei Kymen alueelta. Ystävätoiminta oli ollut käynnissä opinnäytetyöprojektin alkaessa vajaan vuoden verran.

Opinnäytetyössäni tutkin maahanmuuttajaäitien kokemuksia toiminnasta ja sen vaikutuksista heidän kotoutumiseensa ja vanhemmuuteensa. Tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Miten Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminta on vaikuttanut maahanmuuttajaäitien kotoutumiseen?
2. Miten Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminta on vaikuttanut maahanmuuttajaäitien vanhemmuuteen?
3. Onko Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminta ollut hyödyllistä?

7.2 Aineiston hankinta

Hankin aineistoni puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla, jotka ovat yleinen menetelmä laadullista tutkimusta tehdessä. Puolistrukturoitu teemahaastattelu tarkoittaa haastattelun olleen vapaata keskustelua, jonka taustalla kuitenkin vaikuttivat etukäteen valitut teemat ja aiheet, ilman selkeää järjestystä. Valitut teemat konkretisoivat tutkimuskysymyksiä teoreettisten pääkäsitteiden perusteella. Omia teemojani olivat kieli, kulttuuri, vanhemmuus, sosiaaliset suhteet, tulevaisuuden suunnitelmat sekä Ystäväksi maahanmuuttajalle -toiminta. Haastateltaessa on tärkeää aloittaa laajoilla kysymyksillä ja tarvittaessa täsmentää yksityiskohtaisemmilla tarkennuksilla. Tulee myös muistaa kysyä vain yhtä asiaa kerrallaan, ilman johdattelua. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 77–78.) Päädyin teemahaastatteluun, sillä tiesin mihin aihealueisiin halusin painottaa, mutta halusin keskustelun olevan tästä huolimatta vapaata. Näin minulla oli myös mahdollisuus saada esiin uusia näkökulmia, jotka olivat saattaneet mennä ohi aiemmin.

Haastateltavia valittaessa päädyin järjestämään haastattelut Kotkassa ja Kouvolassa, sillä kyseisissä kaupungeissa oli suurin osa ystäväpareista ja kulkeminen oli minulle helppoa. Kutsujen lähettämisen aikaan Kouvolassa ja Kotkassa oli yhteensä 22 ystäväparia. Kutsuin haastatteluun 7 maahanmuuttaja-äitiä Kouvolasta ja 4 Kotkasta. Näin puolet aktiivisista jäsenistä tuli kutsuttua. Kaikki kutsutut olivat kotoisin eri maista, olivat olleet toiminnassa aktiivisia yli kaksi kuukautta ja heidän kielitaitonsa oli riittävä haastattelun toteutusta ajatellen. Uskoin tämän olevan otantana riittävästi tietoa antava, muttei liian suuri hallittavaksi, sillä haastattelin kaikkia henkilökohtaisesti. Lisäksi tutkimus ei kaatuisi siihen, vaikka kaikki kutsutut eivät pääsisikään paikalle. Kaikilla maahanmuuttajaäideille ei ollut käytössään sähköpostia, joten lähetin haastattelukutsut postitse. Olin myös yhteydessä puhelimitse sekä tekstiviestien välityksellä, varmistaakseni heidän ymmärtäneen kutsuni ja antaen heille mahdollisuuden kysyä haastattelusta halutessaan tarkemmin. Näin pyrin alentamaan kynnystä osallistua.

Järjestin sekä Kouvolassa että Kotkassa kaksi haastattelutilaisuutta. Kouvolan haastattelutilaisuuksista ensimmäisen pidin Mannerheimin lastensuojeluliiton

Kymen piirin toimistolla ja toisen Korttelikoti Oravanpesässä. Toinen haastattelutilaisuus oli Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – hankkeen järjestämän sisätilapiknikin yhteydessä. Kotkassa varasin haastattelutilat Kotkan kaupunginkirjastolta molempiin haastatteluihin. Järjestämällä useamman haastattelun pyrin antamaan osallistujille kaksi mahdollisuutta osallistua haastatteluun kotikaupungissaan ja uskoin aikataulutuksen onnistuvan paremmin maahanmuuttajaäitien saadessa itse valita kumpana päivänä he tulisivat.

Lopulta haastatteluihin Kouvolassa osallistui seitsemän maahanmuuttajaäitiä. Näistä yksi ei kuitenkaan ollut alun perin saanut kutsua haastatteluun, vaan haastatteluista sisätilapiknikin yhteydessä kuullessaan halusi osallistua. Kukaan Kotkan kutsutuista ei osallistunut haastatteluun. Sain heiltä yhden ilmoittautumisen haastatteluun, mutta hän joutui perumaan sen lapsensa sairastumisen vuoksi ja uuden ajan sopiminen ei yrityksistä huolimatta onnistunut. Osallistumisprosentti oli siis 64 prosenttia. Olin alun perin jo varautunut siihen, että kaikki eivät halua osallistua haastatteluun ja itseasiassa olin positiivisesti yllättyneet saadessani kuitenkin näin hyvän osallistujamäärän.

Nauhoitin haastattelut videoimalla järjestelmäkameralla. Näin pystyin keskittymään keskusteluun paremmin ja sain tutkittua myös haastateltavien eleitä ja ilmeitä, mikäli kielen kanssa oli haasteita. Haastattelut olivat pääasiassa suomeksi ja kestivät 20–50 minuuttia, riippuen haastateltavasta. Ainoastaan yhden haastateltavan kanssa käytin englantia, sillä hänen suomen kielen taitonsa olivat heikot. Mikäli kieli muuten tuotti haastetta jonkin aiheen yhteydessä, tarkensin kysymystä ja selitin sanojen merkityksiä. Lisäksi elekieli auttoi osassa tilanteissa ymmärtämistä. Koin ilmapiirin haastatteluissa olleen vapautunut ja keskusteleva.

7.3 Aineiston analysointi

Kun haastattelu on tallennettu nauhoituksin, yksi mahdollisista lähestymistavoista on litterointi. Litterointi on merkityksellinen osa aineistoon perehtymistä ja jo litterointia tehdessä on hyvä tutkia aineistoa tutkimuskysymyksien pohjalta. (Ruusuvoori, Nikander, Hyvärinen ym. 2010, 13–14.) Litteroin haastatte-

luni kokonaisuudessaan tekstimuotoon, kuvaten myös tarvittaessa haastateltavan elettä ja ilmettä. Haastattelun yhteydessä en ollut pyytänyt videolla haastateltavan nimeä, mutta muut tunnistettavat tiedot, kuten kotimaan, poistin ja lisäksi poistin ystäväparien nimitiedot, korvaten ne tekstissä merkinnällä [ystäväpari]. Haastateltaville en antanut koodinimiä, sillä en kokenut sitä tarpeelliseksi. Jossain tapauksissa jouduin myös muokkaamaan lausetta ymmärrettävämpään muotoon, kuitenkin muuttamatta itse sisältöä. Kuitenkin edelleen kielioppi ei lauseissa ole välttämättä oikein, sillä en kokenut tarpeelliseksi alkaa muokkaamaan tekstiä liiasti. Yksi haastatelluista puhui haastattelussa englantia ja käänsin englanninkieliset osat suomeksi tehdäkseni tekstistä yhtenäisemmän ja välttääkseni tunnistamista. Litteroitua tekstiä oli noin kymmenen sivua.

Jäsensin haastattelut ensin haastattelu kerrallaan ja jaoin haastatteluissa käsittelemämme asiat suurempien otsikoiden alle, esimerkiksi kieli ja vanhemuus. Tätä menetelmää kutsutaan luokitteluksi. Luokittelun tehtävänä on käydä aineisto järjestelmällisesti läpi tutkimusongelmien, lähtökohtien ja keskeisten käsitteiden pohjalta. (Ruusuvuori ym. 2010, 18.) Päädyin luokitteluun, sillä haastatteluissa toistuivat selkeät aihealueet ja näin sain myös selkeän jaottelun opinnäytetyöhöni tulosten käsittelyä varten. Tehtyäni tämän kaikille haastatteluille jäsensin aihealueet omiksi ryhmikseen erilliseen tiedostoon, jolloin pystyin tarkastelemaan kerralla kaikkia aihealueeseen liittyviä vastauksia.

7.4 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että tutkimus on sovellettavissa uudelleen, tutkimus on totuudellinen eli tulokset kuvaavat todellista tilannetta, tutkimuksen tulos on vahvistettavissa muiden tutkimusten pohjalta ja tutkija on toiminut subjektiivisesti ja osaa arvioida toimintaansa. (Tuomi & Sarajarvi 2006, 131–134.)

Uskoisin tutkimukseni olevan toistettavissa. Kaikki haastateltavat jakoivat yhteisiä mielipiteitä, eikä radikaaleja eroja noussut esiin. Kuitenkin on mahdollista, että ystävätoiminta on erilaista eri paikkakunnilla. Kaikki haastateltavani

olivat samalta paikkakunnalta, joten en voi tarkkailla sen perusteella eroavaisuuksia, mikä osaltaan vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen muihin kaupunkeihin sovellettaessa. Kuitenkin tutkimukseni toistettavuutta tukee se, että vastaavia tuloksia Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminnasta on tuonut esiin aiempi opinnäytetyö, jossa tutkittiin toimintaa pääkaupunkiseudulla.

Myös kielellä voi olla vaikutuksensa tutkimuksen luotettavuuteen. Joidenkin haastateltavien kanssa ymmärtäminen oli välillä haasteellista ja vastaukset tulkittavissa. Pyrin kuitenkin muokkaamaan litteroituja vastauksia mahdollisimman vähän, jotta asiat olisi kirjoitettu samoin kuin miten maahanmuuttajaäidit olivat itse asian ilmaisseet ja pyrin olemaan ylianalysoimatta vajaiksi jääneitä lauseita.

Eettisyyden osalta täytyy miettiä kysymysten asettelua (johdattelevaisuus), osallistujien vapaaehtoisuutta sekä anonymiteettiä, palkitsemisen merkitystä, vaitioloa, valittua haastattelutilaa, kulttuurieroja sekä lähdekritiikin roolia. Laadullista tutkimusta tehdessä on tärkeää noudattaa eettisiä periaatteita. (Mäkinen 2006.)

Haastattelussa pyrin pitämään kysymykset mahdollisimman neutraaleina ja olemaan johdattelematta turhaan. Kuitenkaan en ennen ollut toiminut haastattelijana tai minulla ei ollut ketään arvioimassa onnistumistani, mutta itse koen tilanteen sujuneen hyvin. Pyrin myös suorittamaan haastattelut anonymisti, jättämällä haastateltavan nimitiedot pois jo haastattelun aikana. Muuten lisäsin anonymiteettiä litteroinnin aikana karsimalla tunnistettavaksi tekeviä tietoja, sekä maahanmuuttajaäidin että ystäväparin osalta. Opinnäytetyöni ollessa valmis poistin nauhoittamani haastattelut ja litteroidut tekstit.

Osallistajat saivat itse päättää osallistuvatko haastatteluun kutsun saadessaan, vaikka pyrinkin aktiivisesti kannustamaan heitä osallistumaan. Mitään palkintoa tai korvausta ei osallistumisesta luvattu.

Haastattelu Kymen piiri toimistolla oli hyvä, saimme keskustella rauhassa suljetun oven takana. Kuitenkin toinen haastattelutilaisuus Korttelikoti Oravan-

pesässä oli tilan suhteen haasteellisempi. Käytössämme ei ollut omaa suljettua tilaa, mutta siirryimme syrjempänä olevaan huoneeseen haastattelun ajaksi, jolloin saimme kuitenkin haastattelurauhan aikaiseksi. Haastateltavat myös itse hyväksyivät tilan ja pystyivät tilan avonaisuudesta huolimatta puhumaan vapaasti.

Tutkimuksessani haastattelin muiden kulttuurien jäseniä, joten kulttuurierot voisivat osaltaan vaikuttaa tilanteen etenemiseen ja tulkintoihin. Omaan kuitenkin aiempaa taustaa maahanmuuttajien kanssa työskentelystä ja puheenaiheemme eivät olleet turhan kulttuuriherkkiä tai helposti väärinymmärrettävissä, joten tämäkään ei mielestäni vaikuttanut negatiivisesti aineistonkeruuseen.

8 TULOKSET

8.1 Haastateltavat

Haastattelin yhteensä seitsemää maahanmuuttajaäitiä. Syyt Suomeen tulemiseen heidän joukossaan olivat joko se, että heidän aviomiehensä on suomalainen tai asuu Suomessa, tai he ovat tulleet Suomeen turvapaikanhakijoina ja saaneet pakolaisaseman. Haastateltavat olivat asuneet Suomessa yhdestä kuuteen vuotta.

Jokainen haastatteluun osallistuja oli ollut mukana toiminnassa vähintään kuusi kuukautta, kaksi jo yli vuoden. Kaikilla oli ollut koko ajan sama ystävätoiminnan aikana. Ystäväparia pyrittiin tapaamaan keskimäärin 1-2 kertaa kuukaudessa, mutta välillä tapaamisilla saattoi olla pidempikin väli, riippuen molempien osallistujien omista kiireistä ja elämäntilanteesta.

Kaikki äideistä asuivat Suur-Kouvolan alueella, kuten myös heidän ystävänsäkin. Kuitenkin osassa tapauksissa välimatkaa saattoi tästä huolimatta olla jopa 30 kilometriä. Tällöin ystävä yleensä kulki omalla autolla maahanmuuttajaäidin

luokse tapaamisiin. Muutenkin usea osallistuneista kertoi tapaavansa ystäväpariaan vain harvoin tämän kotona. Syynä tähän oli kuitenkin usein oma vaikeus liikkua ilman autoa ja/tai kulkea pienen lapsen kanssa.

Yleensä tavatessaan suomalaista ystäväänsä maahanmuuttajaäidit kertoivat olevansa kotona, juttelevansa ja ulkoilevansa. Osa oli käynyt ystävänsä kanssa esimerkiksi kahvilassa ja kesäteatterissa, mutta tämä oli harvinaisempaa. Kukaan haastatteluun osallistuneista ei ollut tutustunut ystävänsä kanssa alueensa palveluihin, kuten esimerkiksi avoimeen päiväkotiin.

Haastateltavista neljällä oli tällä hetkelle vauva. Kuitenkin suurin osa osallistuneiden maahanmuuttajaäitien lapsista oli jo teini-ikäisiä tai täysi-ikäisiä. Suurimmalla osalla oli enemmän kuin yksi lapsi. Kotonaan, kahta äitiä lukuun ottamatta, haastateltavat puhuivat omaa äidinkieltään, sillä he kokivat tärkeäksi säilyttää omaa kulttuuriaan osana omaa ja lastensa elämää. Kuitenkin näillä kahdella äidillä, jotka halusivat puhua kotonaan suomea, oli suomalainen aviomies mikä vaikutti suuresti valintaan.

Yksi maahanmuuttajaäideistä opiskeli tällä hetkellä lähihoitajaksi, yksi kävi suomen kielen kurssilla ja yksi oli töissä. Muuten äidit olivat kotona, sillä heillä oli pieni lapsi. Kuitenkin jokainen oli jossain vaiheessa osallistunut suomen kielen kurssille.

8.2 Kieli

Ystäväparin kanssa keskusteleminen oli suuressa roolissa maahanmuuttajaäitien suomen kielen taidon kehittämisessä sekä ylläpidossa. Ystävän kanssa keskustellessa oli pakko käyttää suomea, jolloin kieltä oppi eri tavalla kuin koulussa. Ystävältä kysyttiin monesti sanojen merkityksiä ja sanaston koettiin tämän myötä lisääntyneen. Osa äideistä mainitsi välillä jopa kirjaavansa ylös vieraita sanoja ja kysyvänsä ystäväpariltaan niiden tarkoitusta tapaamisen yhteydessä. Myös kirjakielen ja puhekielen eroavaisuudet nousivat esille. Tämä oli välillä haasteellista maahanmuuttajaäideille, joiden suomen kielen taidot perustuvat yleensä suomen kielen kurssilla opittuun kirjakieleen. Suomen

käyttämisestä äidinkielenään suomea puhuvan henkilön kanssa oli merkittävä apu.

"[Ystäväpari] laittaa viestii minulle, hän puhuu kieltä ja sitten minä ymmärtää mitä se tarkoittaa ja sitten ymmärtää miten puhukieli ja kirjakieli on eri."

"Keskustelemaan tulee aina uusi sana ja sitten muistaa ja sitten kysyy mitä tarkoittaa. Se on kiva."

Toiminta tuki myös huomattavasti kotona olevien äitien suomen kielen taitoja. Kun pienen lapsen kanssa ei pääse osallistumaan kielikurssille ja kotona käytetään omaa äidinkieltä, suomen kieli unohtuu nopeasti. Tällöin ystäväparin kanssa keskustelu voi olla ainut kunnollinen kosketus suomen kieleen. Myös äidit itse tiedostivat ystäväparin hyödyllisyyden tässä tilanteessa.

"Minä olen kotona. Minulla on äitiloma, ei koulua, ei mitään. Jos ei ole [ystäväparin] kanssa kieli on laskee, mutta nyt on parempi kieli. Kieli vielä kestää, jos minä olen yksin."

8.3 Sosiaaliset suhteet

Monella maahanmuuttajaäideistä ystäväpiiri oli rajattu sekä suomalaisten että maahanmuuttaja kontaktien suhteen. Monesti sosiaaliset suhteet koostuivat omasta perheestä, parista sukulaisesta ja naapurista. Turvaverkkona tämä ei ole laaja ja ilman toimintaa maahanmuuttajaäidillä ei välttämättä olisi ketään perheen ulkopuolelta, jonka kanssa keskustella syvemmin. Suomalaisiin koettiin myös olevan vaikea luoda kontaktia. Eräs maahanmuuttajaäideistä kertoi asuneensa jo muutaman vuoden Kouvolassa, mutta silti hän ei ollut tutustunut ihmisiin alueelta.

"Minun ystävä vaa [ystäväpari] ja minun mies ja hän sisko ja veli ja meidän naapuri"

Tämä korosti ystävätoiminnan merkitystä ja kaikissa tapauksissa ystävydestä oli kehittynyt vahva maahanmuuttajaäidin ja ystäväparin välille. Kaikki osallistujista kehuivat ystäväpariaan ja kertoivat luoneen syvä suhteen häneen. Ystäväpareilla oli merkittävä rooli maahanmuuttajaäitien elämässä. Erään haastateltavan ystäväpari oli jopa hänen lapsensa kummi.

”Minä ajattele aina, että olen onnellinen kun mulla on [ystäväpari]. Voin puhua kaikesta hänen kanssa.”

8.4 Kulttuurin tuntemus

Vain harva haastateltavista oli keskustellut Suomen kulttuurista ystäväparinsa kanssa. Kuitenkin aiheesta puhuttaessa nousi esille, että äidit pitivät kulttuurin tuntemusta tärkeänä ja heillä oli myös intoa oppia aiheesta lisää. Moni koki sen velvollisuudekseen asuessaan nyt Suomessa. Lisäksi enemmän keskustellessa huomasi maahanmuuttajaäitien oppineen Suomen kulttuurista välillisesti seuraamalla esimerkiksi ystävänsä toimintaa, vaikka itse aiheesta ei olisi keskusteltu. He kertoivat muun muassa maistaneensa jouluruokaa yhdessä ystäväparinsa kanssa ja käyneensä metsässä poimimassa marjoja ja sieniä. Osa maahanmuuttajaäideistä osasi myös vertailla Suomen ja kotimaansa kulttuuria keskenään, mikä kertoo tiedon hyvästä sisäistämisestä ja kyvystä tarkastella tilanteita myös kriittisesti useammasta näkökulmasta. Uskontoa osa piti kuitenkin arkana alueena, sillä se koettiin henkilökohtaiseksi aiheeksi syvällisesti perehdyttynä. Monet olivat myös jo aiemmin oppineet Suomen kulttuurista ja tavoista koulussa, sekä turvapaikanhakijoina tulleet vastaanottokeskuksessa.

”Tärkeää tietää uskonnosta ja kulttuurista, kun me muutamme toiselle maalle pitää tietää heidän kaikista.”

8.5 Vanhemmuus

Vaikka yleisesti kulttuuriin tutustuminen saattoi olla heikompaa ystävätoiminnassa, oli jokainen oppinut Suomen perhe-elämästä ja tämä kautta vanhemmuudesta. Maahanmuuttajaäidit kysyivät usein neuvoa ystäväpariltaan lasten

hoidossa ja olivat kiinnostuneita suomalaisista tavoista kasvattaa lasta. Monesti he seurasivat miten ystäväparit hoitavat ja kohtelevat lapsiaan ja pyrkivät omaksumaan näitä tapoja omaan kasvatukseensa ja näin kehittämään vanhemmuuttaan. Tämä oli heille erityisen tärkeä aihe ja ystäväparien antama tuki oli merkittävässä roolissa etenkin pienten lasten äitien elämässä. Tähän vaikutti myös sosiaalisten verkostojen vähyys, sillä maahanmuuttajaäideillä ei ollut monia henkilöitä, joilta kysyä vanhemmuuteen liittyvissä asioissa.

”Me puhumme miten pitää huolta lapsesta ja kaikesta. Minä haluan oppia. Me puhumme ja sitten hän opettaa minulle miten minun vauvasta.”

”Minä oon [ystäväparin] kanssa ja sitten hänen poika syntymäpäivä. Käyn heidän koti, sitten mitä mitä, minä katon mitä hän tekee pihalla, kotona ja se oppii aina uusi asia.”

8.6 Tulevaisuuden suunnitelmat

Kaikki äideistä olivat innokkaita oppimaan kieltä ja halusivat opiskella ja työllistyä. Suurin osa ei kuitenkaan vielä ollut elämäntilanteeltaan tai kielitaidoiltaan valmis tähän, sillä työllistyminen vaatii kunnollista kommunikaatiota suomeksi ja pieni lapsi sitoo äidin kotiin. Myös yleisesti työllistyminen Suomessa koettiin haasteelliseksi. Jokaisella oli kuitenkin selkeä suunnitelma ja lähihoitaja oli osallistujien unelmakoulutus. Eräs äideistä myös mainitsi häpeävänsä rahan saamista sosiaalitoimistolta ja korosti haluaan päästä töihin nopeasti, ettei hän olisi taakkana yhteiskunnalle.

”Minä tarvitsen ammatti, tarvitsen olla lähihoitaja, mutta nyt minä tarvitsen työtä. Suomi on vaikea. Tarvitsen ammatin ja työ, mutta ehkä ensi vuonna, minä tarvitsen siivoojan ammatti, lyhyt ammatti. Sitten on työ ja opin lisää kieli. Ehkä sitten koulu.”

8.7 Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminta

Jokainen osallistuja koki ystävätoiminnan hyödylliseksi itselleen ja ystäväparit olivat muodostaneet hyvän yhteyden välilleen. Ystävyydellä oli suuri merkitys

kotoutumisessa ja integraatiossa eri osa-alueilla. Ystävältä oli helppo pyytää apua ja oppia eri tilanteissa.

”Tulee Suomeen niin haluaa oppia ja tietää miten oppia, tämä helppo tapa oppii.”

Osa maahanmuuttajaäideistä oli suositellut toimintaa muille ystävilleen, mutta heidän mielestään oli vaikeaa saada heitä mukaan ja he eivät halunneet painostaa liikaa. Pari äideistä myös koki, että heidän ystävänsä voisivat loukkaantua tai ajatella heistä negatiivisesti, jos he kertoisivat heille osallistumisestaan ystävätoimintaan. He kokivat, että joku voi ymmärtää toimintaan osallistumisen oman kulttuurin hylkäämiseksi. He eivät kuitenkaan osanneet kertoa tilanteesta tarkemmin.

”Kaikki ajattelevat, joku sanoo ”minä en osaa puhua hyvin suomea”, joskus joku sanoo ”minulla ei ole aikaa”.”

Toiminnassa ei itsessään nähty ongelmia ja kehitystarpeita. Kuitenkin jokaisella ystäväparilla oli tai oli ollut haasteena ajan löytäminen tapaamisille ystäväparin kanssa. Tämä on kuitenkin ongelma, jonka mikä tahansa ystävyys voi kohdata ja kaikissa tapauksissa osapuolet yrittivät keksiä muita tapoja pitää yhteyttä, vaikka tapaaminen ei ollut mahdollista.

”Aikaisemmin me olimme joka kuukausi, kaksi kertaa me tapasimme, nyt kolme viikko emme näe yhdessä kun minulla ei ole aikaa, mutta joskus hän soittaa minulle ja puhumme ja lähettää tekstiviesti”

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kaikki haastateltavat pitivät toimintaa hyödyllisenä ja sillä oli selkeästi positiivinen vaikutus heidän elämäänsä. Kielitaidon paranemisella oli integraation kannalta suurin vaikutus. Kieltä tarvitsee opiskeluun, työllistymiseen ja sosiaalisten suhteiden muodostamiseen. Lisäksi kieltä osatessaan yksilö voi tuntea itsensä itsevarmemmaksi Suomessa ollessaan, sillä tällöin hän kykenee itse hoitamaan omia asioitaan. Ystäväparit olivat suuressa roolissa kielen kehittymisen kannalla, vaikka työnä se on helppoa. Täytyy varata aikaa keskustelulle ja olla valmiina vastaamaan kysymyksiin ja korjaamaan toisen kieltä. Erityisen suuri merkitys Ystäväksi maahanmuuttajaäidille –toiminnalla kielen oppimisen kannalta oli niille naisille, jotka eivät elämäntilanteensa pystyneet osallistumaan suomen kielen opetukseen tällä hetkellä.

Onnistuneen kotoutumisen vaatimuksena on myös uuteen kulttuuriin tutustuminen ja sen ymmärtäminen. Maahanmuuttajanaiset olivat oppineet lisää Suomen kulttuurista käytännön kautta ja omaksuneet toimintatapoja omaan elämäänsä. Osa äideistä myös osasi vertailla Suomen ja kotimaansa kulttuuria, mikä kertoo tietojen omaksumisesta. Kuitenkin joidenkin kohdalla tietojen saannin koettiin olleen vähäistä, vaikka kiinnostusta oppimiseen olisi saattanut olla enemmänkin. Tosin jo kiinnostus Suomen kulttuuria kohtaan on positiivinen asia.

Sosiaalisten suhteiden kannalta ystävyystoiminnalla oli suuri rooli. Ystäväpari oli tärkeä osa maahanmuuttajaäidin muuten suppeaa tukiverkostoa. Ystäväille pystyi puhumaan ongelmista ja ilonaiheista ja ystävyys-suhteet muodostuivat vahvoiksi. Tämä myös lisäsi motivaatiota oppia kieltä kommunikointia varten sekä motivaatiota elää Suomessa, koska ei tuntenut itseään enää niin yksinäiseksi. Suomalaisia pidettiin hyvinä ystävinä. Kuitenkin yhä toiminnan ulkopuolella suomalaisten sekä maahanmuuttajien välinen ystävyystyminen koettiin haasteelliseksi. Monesti suomalaiset ovat ujoja aloittamaan keskustelua sekä suurin osa maahanmuuttajaäideistä vietti paljon aikaa perheen kesken, jolloin mahdollisuudet luoda sosiaalisia suhteita vähenivät. Kuitenkin Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminnan kautta saatu kuva suomalaisesta ystävästä voi

parantaa haluja vuorovaikuttaa kantasuomalaisten kanssa enemmän ja vuorovaikutuksen ollessa positiivista se parantaa maahanmuuttajaäitien motivaatiota integroitua Suomeen, kuten kappaleessa 5.6 kerroin.

”Suomalainen on .. Odota tarvitsen kääntäjä, en tiedä sana .. vilpitön.”

Jokaisella haastateltavalla oli selkeät tulevaisuuden suunnitelmat ja kaikki olivat motivoituneita kouluttautumaan ja hakemaan työtä. Kuitenkin tämän hetkinen perhetilanne ja kielitaito oli monella vielä esteenä. Tärkeintä on kuitenkin, että on olemassa kiinnostus olla osana suomalaista yhteiskuntaa ja tämä on merkki halusta integroitua kulttuuriin.

Maahanmuuttajaäitien vanhemmuus oli kehittynyt ja he olivat saaneet uusia taitoja ystäväpariltaan, tämä oli merkityksellistä etenkin äideille, joiden esikoinen oli vielä vauva. He seurasivat ystäväparinsa tapoja toimia omien lastensa kanssa sekä kysyivät tältä neuvoa omien lastensa hoidossa. He pystyivät myös keskustelemaan ystäviensä kanssa omista kasvatustavoistaan ja jakamaan eri näkökulmia. Näin he omaksuivat myös suomalaisia kasvatustapoja, mitkä tukevat osaltaan heidän lapsensa integroitumista suomalaiseen kulttuuriin. Lisäksi toiminnan muuten tukiessa maahanmuuttajaäitien kotoutumista näin laaja-alaisesti, sillä on myös vaikutusta heidän lapsiensa tulevaisuuteen. Integroitumisen kautta, etenkin lopulta työllistyessään, maahanmuuttajaäidit parantavat lastensa mahdollisuuksia pärjätä suomalaisessa yhteiskunnassa merkittävästi, kuten aiemmin mainitsemani tutkimus kohdassa 6 todisti.

Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toimintaa kiiteltiin ja eräs haastateltava olisi halunnut haastattelun aikana jo saada toisen ystäväparin. Kenelläkään ei ollut negatiivista sanottavaa itse toiminnasta ja kaikki näkivät myös itse toiminnan merkittävät vaikutukset omaan elämäänsä. Myös toiminnan edellä kuvatut vaikutukset kotoutumiseen ja vanhemmuuteen puhuvat toiminnan hyödyllisyyden puolesta. Jatkotutkimuksena Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toimintaa voisi tutkia esimerkiksi ystäväparien tai maahanmuuttajaäitien perheiden näkökulmasta. Laajempaan tutkimukseen pitkäaikaistutkimus maahanmuuttajaäitien kotoutumisesta Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – toiminnan aikana voisi tuottaa kiinnostavaa ja laaja-alaisempaa tietoa toiminnan merkityksestä.

Lopuksi haluan kertoa lainauksen eräältä maahanmuuttajaäidiltä, joka selvästi nauttii olostaan Suomessa ja kenties muistuttaa myös meitä, kuinka hyvin asiat Suomessa oikeasti ovat:

”Suomessa kaikki mahdollisuus joka perheelle, pitää opiskella ja pitää oppii. Kotimaassa piti tehdä paljon työ, että sain lapsen kouluu ja opiskelee. Täällä on hyvä mahdollisuus kaikille, nuori ja lapsi kasvaa hyvin. Meidän maassa ihminen voi olla fiksu, mutta ei saa mahdollisuus. Suomalainen käyttäytyminen on tosi hyvä muille ihmisille. Ehkä jos minä huono suomalainen käyttäytyminen huono minun kanssa, mutta jos olen hyvä ja noudatan laki ja sääntö, sitten kaikki voi olla hyvä. Mä pidän Suomesta, lääkkeitä, ilmasta, ruoasta ja kaikista. Oli paljon terveysongelmia ja allergiaa kotimaassa, mutta kun tuli Suomeen kaikki lähti pois. Suomessa puhdas ilma, puhdas vesi ja kaikki on puhdas ja kaikki parani. Mä olen tyytyväinen.”

10 OMA POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen oli kiinnostavaa ja opettavaista. Pääsin perehtymään minua kiinnostavaan aiheeseen, tapaamaan uusia ihmisiä ja kehittämään ammattitaitoani. Nautin erityisesti itse haastatteluista, sillä sain kuulla suoraan maahanmuuttajaäitien kokemuksia ja kaikki puhuivat minulle avoimesti. Oli todella kiinnostavaa päästä toteuttamaan tämän tyylinen tutkimus ja kerätä sekä analysoida sen tuloksia. Myös yhteistyö ja vuorovaikutus Mannerheimin lastensuojeluliiton Kymen piirin kanssa toimi hyvin ja sain heiltä tukea tietoa etsiessäni sekä muutenkin prosessin aikana.

Samaan aikaan työn tekeminen oli kuitenkin haasteellista ja raskasta. Etenkin kirjoittaminen tuotti minulle tuskaa – olen tottunut kirjoittamaan tiiviisti ja minun oli välillä vaikea keskittyä näin laajaan työhön. Olen myös enemmän käytännön oppija ja motivaatio oli välillä hukassa istuessani pitkiä aikoja koneen ruutua tuijottaen. Toisaalta yhdessä opinnäytetyöprosessin aikana elämässäni tapahtui paljon ja työskentelin esimerkiksi kolme kuukautta Tukholmassa. Tämän vuoksi aikataulu pitkittyi aiemmin suunnittelemastani, mutta olen tästä

huolimatta tyytyväinen työskentelyyni sekä lopputuotokseen. Koin osittain haasteelliseksi myös lähteiden löytämisen. Onnistuin löytämään useampia kirjallälähteitä, mutta monissa kirjantekijöinä oli samoja henkilöitä. Lisäksi mielestäni löysin monesti tuoreempaa tietoa nettilähteistä, mikä selittää näiden paljoutta. Maahanmuuttajien vanhemmuus ja etenkin vanhempien kotoutumisen vaikutus lapseen oli myös melko vähän käsitelty aihe ja etenkin nykyisessä maahanmuuttotilanteessa kaipaisi mielestäni parempaa perehtymistä eri tahojen toimesta.

Loppujen lopuksi vaiva kuitenkin oli sen arvoista ja uskon opinnäytetyöstäni olevan hyötyä tulevaisuudessa niin Mannerheimin lastensuojeluliitolle, kuin itselleni. Mannerheimin lastensuojeluliitto voi käyttää tuloksiani toiminnan kehittämässä, tulevien apurahojen hakemisessa ja Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – koulutuksissa. Omana tavoitteenani puolestaan on löytää työtä, joka kuten opinnäytetyöni, yhdistää monikulttuurisuuden ja lasten kanssa työskentelyn, jolloin työ on tukenut henkilökohtaisten tietojeni kehittymistä laaja-alaisesti. Lisäksi opinnäytetyöprojekti oli kiinnostava ja kenties myös kasvattava kokemus työskennellessäni täysin uudella tavalla.

LÄHTEET

2014 tilastot 2014. Maahanmuuttoviraston internetsivut. Saatavissa: http://www.migri.fi/download/57700_2014_tilastograafit.pdf?9d31ed3cf334d288 [viitattu 12.4.2015].

Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. (Toim.) 2013. Olemme muuttaneet ja kotoudumme – maahanmuuttajan kohtaaminen ammatillisessa työssä. Vaasa: Kirjapaino Fram.

Ennaltaehkäisevä lapsi- ja perhetoiminta –esite. MLL:n Kymen piiri.

Hannu, M. & Vuorenmaa, M. 2014. Maahanmuuttajien hyvä kotoutuminen perustaa osallistavaan kieleen. Vaasan yliopiston internetsivut. Saatavissa: http://www.uva.fi/fi/sites/bower/tutkimustiedon_arkipaivaistaminen_a4_miehille_ja_naisille/maahanmuuttajien_hyva_kotoutuminen_perustuu_osallistavaan_kieleen/ [viitattu 8.4.2016].

Hämäläinen, K., Pesola, H. & Sarvimäki, M. 2015. Kotoutumissuunnitelmien vaikutukset maahanmuuttajien lasten koulutusvalintoihin. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 43/2015. Lönnberg Print & Promo.

Kielen oppiminen ennen kaikkea kiinni maahanmuuttajan omasta motivaatiosta 2013. Vaasan yliopiston internetsivut. Saatavissa: <http://www.uva.fi/fi/news/kotoutuminen/> [viitattu 8.4.2016].

Kotoutuminen Suomeen 2015. Infopankin internetsivut. Saatavissa: <http://www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/maahanmuuttajana-suomessa/kotoutuminen-suomeen> [viitattu 6.4.2016].

Kotoutuminen Suomeen. Infopankin internetsivut. Saatavissa: <http://www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/maahanmuuttajana-suomessa/kotoutuminen-suomeen> [viitattu 12.4.2015].

Kotoutuminen. Sisäministeriön internetsivut. Saatavissa: <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen> [viitattu 12.4.2015].

Maahanmuuton perusteet. Väestöliiton internetsivut. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuton-perusteet/ [viitattu 20.7.2015].

Maahanmuuttajat ikäryhmittäin. Väestöliiton internetsivut. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuttajat-ikaryhmittain/ [viitattu 20.7.2015].

Maahanmuuttajat. Väestöliiton internetsivut. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/ [viitattu 12.4.2015].

Maahanmuuttajien määrä. Väestöliiton internetsivut. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/ [viitattu 20.7.2015].

Martikainen, T. & Haikkola, L. (Toim.) 2010. Maahanmuutto ja sukupolvet. Helsinki: Hakapaino.

Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (Toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja, D46/2007. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Martikainen, T. 2011. Suomi Remix. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Martikainen, T., Saukkonen, P. ja Säävälä, M. (Toim.) 2013. Muuttajat – kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus Oy.

MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia. MLL:n internetsivut. Saatavissa: <http://www.mll.fi/ml/> [viitattu 12.4.2015.]

MLL:n Kymen piiri. MLL:n Kymen piirin internetsivut. Saatavissa: <http://kymenpiiri.mll.fi/tietoa-piirista2/> [viitattu 12.4.2015].

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Rapo, M. 2011. Kuka on maahanmuuttaja? Tilastokeskuksen internetsivut. Saatavissa: http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-02-15_003.html?s=0 [viitattu 12.4.2015].

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (Toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 1.-4. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä. Sisäministeriön internetsivut. Saatavissa: <https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat> [viitattu 8.5.2016].

Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2012–2015. Saatavissa: https://www.tem.fi/files/34181/TEMjul_27_2012_web.pdf [viitattu 15.01.2016].

Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016–2019. Luonnos. 12.01.2016. Saatavissa: http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Esitys/2016/Kanslia_2016-02-08_Khs_5_EI/10EEEAAD-A866-4808-AF7C-B1D8773F70BC/Liite.pdf [viitattu 8.4.2016].

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Ystäväksi maahanmuuttajaäidille – esite. MLL:n Kymen piiri.

Ystäväksi maahanmuuttajaäidille –koulutus 21.3.2015.

Ystäväksi maahanmuuttajaäidille. MLL Kymen piirin internetsivut. Saatavissa: <http://kymenpiiri.mll.fi/ystavaksi-maahanmuuttajaaidille/> [viitattu 12.4.2015].